Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, абустолну ал айы (ноябрь), 10, 2020 жыл

№ 134 (20867)

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПАРЛАМЕНТ

Предпринимательлени эркинликлерин, законлу сейирлерин сакълауну алгъа салып

КЪМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорованы** башчылыгъында президиумну жыйылыу болгъанды. Анда «комитетни сагъатыны» чеклеринде видеоконференция амал бла «КЪМР-де предпринимательлени раволары жаны бла уполномоченныйни юсюнден» республикалы закон жашауда кьалай бардырылгъаны сюзюлгенди.

Предпринимательлени эркинликлери жаны бла уполномоченныйни институту РФ-ни Президенти 2012 жылда 7 майда чыгъаргъан «Узакъ болжаллы кьырал экономика политиканы юсюнден» Указына тийишлиликде предпринимательлени законлу сейирлерин къоруулар мурат бла къуралгъанын эсгертирге тийишлиди.

КЪМР-де Предпринимательлени эркинликлери жаны бла уполномоченный **Юрий Афасижевни** билдиргенине кёре, 2019 жылда анга 105 тилек бла тарыгъыу келгенди, предпринимательству 20 субъектини законлу сейирлери къорууланнгандыла. Быйылны аллындан бери уа тилекле бла тарыгъыула кёбейгенде эмда 217-ге жеттгенди, аладан 192-си коронавирус жайылгъаны бла байламлы пандемияны кезиуюнде берилгенди.

Тилеклени асламы толтуруучу власть органланы оноулары, ишлери (неда жукъ да этмегенлери), кьырал контроль, жержери самоуправление бла байламлыдыла. Аладан сора да, пандемияны кезиуюнде кьырал себепликни соруулары да кётюрюлгенди.

Докладны тамамланнган тилеклени колгюге келтиргенди. Сёзге, эл мюлкде субсидиялагъа эркинликле сакъланнгандыла, къурулуш бардырыргъа эркинлик алынгъанды, эл мюлк жерлени арендагъа бериу соруу толтурулгъанды, кьырал эм муниципал келишимлеге кёре тёлеуле кьайтарылгъандыла эм башхала.

Кьырал органла, жамауат организацияла, бизнес биригиуле бла бирге ишлеуню юсюнден 27 келишим, дагъыда тарыгъыуланы хакъсыз эм профессионал халда тинтиу бла кюрешген pro-bono организацияны экспертлери бла 9 келишим кьабыл кёрюлгенди.

Юрий Афасижев Парламент налог сферада бизнесге себеплик этиу жаны бла законну чыгъаргъанын эсгертгенди. Алай предпринимательлени барысыны да аны бла хайырланыргъа онглары болмагъанды. Асламында ол пандемияны кезиуюнде экономиканы бютюнда ачыгъан сфералары тохташдырылгъаны эмда гитче эм орталыкъ бизнесни предприятияларыны бирикдирилген кьырал тизмесине 2020 жылда 1 мартха дери кийириуню низамы сакъланмагъаны бла байламлыды.

УФНС пандемияны кезиуюнде экономиканы бютюнда уллу къоранчла сынагъан бёлюмлерини субъектлерине ишчилерине айлыкъ тёлерге субсидиялагъа 3400 заявканы къабыл кёргенди. Битеу да бирге апрель-май кезиуде 7900 ишчиге 193 миллион сомдан аслам тёленнгенди. Быйыл 16 сентябрьде болгъан шартлагъа тийишлиликде, кьырал болушлукъ программагъа киргенлени 875 тилеги кьабыл кёрюлгенди. Сёз льготалы кредитлени эм кредит каникулланы юслеринден барады.

Уполномоченныйни акъылына кёре, коронавирус жайылгъаныны хатасындан экономикада кьытлыкъны кетериу, бизнесни аягъы юсюне этиу жаны бла мадарла керекдие. Ол санда бирикдирилген налогдан вменённый налогга кёчюу жаны бла да.

Дагъыда докладчы гитче эм орталыкъ бизнесни субъектлерине регион себепликни болжалын 2021 жылгъа дери созаргъа боллугъун да белгилегенди. Кьырал надзор органланы ишлерини юслеринден айта, Юрий Афасижев РФ-ни Президентинде Предпринимательлени эркинликлери жаны бла уполномоченныйни экспертлери «Административ чырмауланы» индексин жаращдырылгъанын билдиргенди. Регионда Уполномоченный, жуаплы ведомствола бла бирге республикада бу кёрюмдюлени сюзгендиле. Андан сора надзор органланы ишлерин игилендириу, административ чырмауланы азайтыу жаны бла предложенияла хазырланнгандыла.

Ахырында Юрий Афасижев Уполномоченныйни келир кезиуде муратларыны бла борчларыны юслеринден айтханды. Ол санда предпринимательлени эркинликлерин андан ары сакъларгъа, законлу сейирлерин жалчытыргъа белгилеседи.

Докладны сюзе, депутатла регионну инвестиция болумуну, республиканы инсанларыны кьолайлыкъларыны, «Административ чырмауланы» индексини юслеринден соруула бергендиле. 2020 жылда гитче эм орталыкъ бизнесни субъектлери иги да азайгъанларыны (18225-ден 17541-ге дери) юсюнден соругъа жууаплай, Юрий Афасижев бу проблема система халлы болгъанын, ол техника соруула, адамланы ишлери бла байламлы болгъанын чертгенди.

Парламентни профильли комитетини башчысы Заур Апшев предпринимательле бла профилактика ишни игилендириуню, алагъа къорхуулу экономика болумланы ангылатыуну юслеринден айтханды.

Татьяна Егорова уа Уполномоченныйни Парламентге келген сорууланы бирге тинтирге предложение этгенди:

- Республикада бизнес айныр ючюн къолдан келгенни этергге керекди. Ол а республикалы бюджетни толтурууну баш амалыды,-дегенди ол ахырында.

«Комитетни сагъаты» жууаплы органлагъа тийишли эсгертиулени кьабыл кёрюу бла бошалгъанды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

«Бир-бир республикалы законлагъа тюрлениуле кийириуню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы законуну проектини юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бегим этеди:

1. «Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Законодательство эм жер-жерли самоуправление соруула жаны бла комитети кийирген «Бир-бир республикалы законлагъа тюрлениуле кийириуню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы законуну проектин биринчи окъууда къабыл кёрюрге.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Законодательство эм жер-жерли самоуправление соруула жаны бла комитетине келген эсгертиулени, заключенияланы, тюзетиулени эсге алып, бу законпроектни тийишли халгъа келтирирге эм Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентине экинчи окъууда къараргъа кийирирге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели **Т. ЕГОРОВА**

Нальчик шахар, 2020 жыл 29 октябрь, №218-П-П

Энчи урунуу болумлада ишлеген эм жангы коронавирус жукъгъан ауруу ачыкъланнган инсанлагъа, эмда жангы коронавирус инфекция жугъаргъа къорхуу болгъан къауумладан адамлагъа медицина болушлукъ тапдыргъан медицина ишчилеге къошакъ халлы ауурлукъ тюшгени ючюн 2020 жылда энчи медицина организацияла кёлленедириу тёлеулени берирча алагъа субсидияла бёлюу жорукъланы тохташдырыуну юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2020 жыл 2 ноябрь, Нальчик шахар, №241-ПП

Россей Федерацияны Бюджет кодексини 78 статьясына, «Россей Федерацияны Бюджет кодексини бир-бир положенияларыны ишлеулерин тохтатыуну эм 2020 жылда Россей Федерацияны бюджет системасыны бюджетле толтруу энчиликлени тохташдырыуну юсюнден» 2019 жылда 12 ноябрьде чыгъарылгъан 367-ФЗ номерли Федерал законну 21 статьясыны 9-чу пунктуна, Россей Федерацияны Правительствосуну субъектлерини резерв фондундан бюджет ассигнованияла финанс жалчытыуну источниклери болгъан Россей Федерацияны субъектлерини бюджетлерине федерал бюджетден 2020 жылда бёлюнгген башха бюджетле аралы трансфертлени бёлюню жорукъларыны 21 пунктуна, Россей Федерацияны Правительствосуну 2020 жылда 2 апрельде 415 номерли бегими бла кьабыл кёрюлген энчи урунуу болумлада ишлеген эм жангы коронавирус жукъгъан ауруу ачыкъланнган инсанлагъа, эмда жангы коронавирус инфекция жугъаргъа къорхуу болгъан къауумладан адамлагъа медицина болушлукъ тапдыргъан медицина ишчилеге къошакъ халлы ауурлукъ тюшгени ючюн тёленнген кёллендириу тёлеулени бергенде Россей Федерацияны субъектлерини тёлеу борчларын софинансирование этер умут бла, ол санда толу ёлчемде, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди**:

1. Энчи урунуу болумлада ишлеген эм жангы коронавирус жукъгъан ауруу ачыкъланнган инсанлагъа, эмда жангы коронавирус инфекция жугъаргъа къорхуу болгъан къауумладан адамлагъа медицина болушлукъ тапдыргъан медицина ишчилеге къошакъ халлы ауурлукъ тюшгени ючюн 2020 жылда энчи медицина организацияла кёллендириу тёлеулени берирча алагъа субсидияланы бёлюу жаны бла къошакъ халда кёргюзтюлген жорукъланы тохташдырыргъа.

2. Бу бегим кенг халда басмаланнган кюнден башлап кючюне киреди эм 2020 жылда 1 апрельден сора эркинликле жаны бла жерлерин тапхан жумушлагъа къаралгъанда хайырланылады.

3. Бу бегимни толтурлууна контрольну Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары М.Б. Хубиевни боюнуна салыргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели **МУСУКЛАНЫ А.**

Оператив штаб

Школчула энтта бир ыйыкъ солуйдула

Ахыр эки ыйыкъны ичинде республикада коронавирус жукъгъанланы саны 83-85 адамдан озмагъанды. Ол санда тюнене вирус 83 адамгъа жукъгъаны ачыкъланнганды. Алай бла КъМР-де коронавирус аурууну профилактикасы эм аны жайылыууна къажау оператив штабдан белгили этгенлерича, бюгюнлюкде вирусдан 10 854 адам ауругъанды.

Тийишли багъыудан сора 7852 адам сау болгъандыла, ол санда тюнене аны 54 пациент хорлагъанды. Бюгюнлюкде медицина болушлукъ 2839 пациентге бериледи. Алай жарсыулу тарихле да бардыла. Пандемияны аллындан бери вирус 163 инсаныбызны жашауун юзгенди. Тюнене аны ауурлугъундан юч адам ауушхандыла.

Коронавирус КъМР-де жайылып башлагъандан бери 253,9 мингден аслам тест бардырылгъанды (бир кюннге - 1337 тинтиу). Госпитальда 1512 пациент бардыла, аланы арасында тест коронавирус аурууу жукъгъанын ачыкъламагъанла да. Реанимация бёлюмде 92 саусуз турадыла.

Оператив штабдан белгили этгенлерича, вирус бютюнда 65 жылдан таматалагъа, ауруулары юслеринде кетмегенлеге къорхуулуду. «Аны себепли профилактика мадарла бютюнда магъаналыдыла. Адамла кёп жыйылгъан жерледе, транспортда медицина маскала жюрютюрге, бир бирден бек аздан метр кенгликде турургъа, кьолланы сапын бла терк-терк жууаргъа тийишлиди. Онг болгъанына кёре, адам бла да саламлашмазгъа, къучакълашмазгъа кюрешигиз»,-деп эсгертгенди Оператив штабдан.

Бюгюнлюкде республикада COVID-19 жукъгъанланы 9 госпитальда багъадыла, алада 1,8 мингден аслам жер барды. Хал осалгъа кетеди деген къоркъуу болса, къошакъ жерле къуралгъанлыкъдыла.

Республиканы Саулукъ сакълау министерствосу жангы коронавирус аурууну шартларын, андан сакъланыуну амалларын ангылатыуну магъаналылигъын белгилеп, врачла бла онлайн тюбешиуле къурайды. Вирусну юсюнден толу шартланы WhatsApp мессенджерде **8-928-701-16-91**, **8-928-701-08-36** телефон номерлеге сёлешип, билдирирге онг барды.

Аурууну жайылыуун бир кесек тыяргъа онг этерча школчуланы кюз арты каникулларын энтта бир ыйыкъгъа созаргъа оноу этилгенди. КъМР-ни Башчысы Казбек Коковну айтханына кёре, олахыр эки ыйыкъда ауругъанланы саны артыкъ ёсмегени бла байламлыды. "Бу ёлчемни сакълар ючюн чыгъаргъанбыз биз ол онoуну", - дегенди ол.

Россейде бир кюннге вирус жукъгъанланы саны 21,7 мингди. Алай бла кьыралны битеу субъектлеринде COVID-19 вирус жагъылгъанланы саны 1,796 миллиондан асламды. Пандемияны аллындан бери миллион адам сау болгъандыла (1,335 миллион). Вирусну кётюралмай 30,7 минг адам ауушханды.

Джонс Хопкинс атлы университет белгили этген тарихлеге тийишлиликде, битеу дунияда бу ауруу 50,3 миллион адамгъа жукъгъанды. Вирусдан ауушханланы саны миллиондан озгъанды – 1,255 миллион.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Жетишим

Фестивальны энчи саугъасы – «Минги-Таугъа»

Озгъан ыйыкъда Чебоксары шахарда миллет энчилиги болгъан регионлу фильмлени халкъла аралы фестивалы ёттенди. Ол къуралып бардырылгъанлы 13 жыл болады. Анга быйыл бизни фахмулу режиссёр жашыбыз Къумукъланы Магомет да къатышханды.

Фестивальда ол композитор Малкъондуланы Ахматны «Минги-Тау» симфониясына алдыргъан фильмин кёргюзтгенди. Эришиуню сюзгенле анга бийик багъа бичип, «Бек иги музыкалы фильм» деген энчи диплом бла саугъалагъанлары уа битеу миллетте да, сёзсюз, аламат саугъа болгъанды.

Бу жетишим бла байламлы мен Магомет бла къысха ушакъ этгенме.

-Магомет, алгъышлайма кезиулю жетишиминг бла. Айтсанг эди «Минги-Тауну» фестивалгъа къалай тюшгенини юсюнден.

- Фестивальны къурагъанла мени кеслери табып сёлешгендиле. Ол къыш кезиу эди. Андан сора уа, Сочи бла байламлы, аны бир ненча кере кёчюрюрге тюшгенди. Бу жол да манга аны ачыныуна бир кюн къалгъанлай сёлешгендиле. Битеу къоранчланы да кеси боюнларына алып, алай кьонакъбайлыкъ этгендиле.

Чувашда ётген фестивальны энчилиги башхаладан недеди десегиз, регион эм миллет фильмлени бла режиссёрланы ачыкълаудады. «Минги-Тау» а малкъар халкъны тарых жашаундан бир болумну суратлагъаны себепли, аны изленлерине толусунлай келишеди.

Къалай-алай болса да, вирус аны ётдюрюуге кесини энчиликлерин кийирмей болмагъанды. Программада алгъадан белгиленнген бир къаум тюбешиуле болмай къалгъандыла неда къысхартылып ётгендиле.

- Сен а къайсы регионладан фильмлени жаратханса?

- Татарстандан, Башкириядан, Чувашияны кесинден, Якутиядан, Юг Кореядан, Белоруссиядан бек иги конкурс ишле болгъандыла. Аллай кинофильмлени аралярында кеси номинациянгда баш саугъагъа тийишли болууну уа жетишимге санаргъа боллукъду.

Жюриге белгили режиссёр Дмитрий Астрахан башчылыкъ этгенди. Ыйыкъны ичинде ала фестивальда кёргюзтюлген кинофильмлеге къарап чыкъгъандыла. Регионну асламлы информация органларыны юсюнден айтханда, ала да болмагъанча уллу эс бёлгендиле бу маданият жумушха. Толусунлай алып айтханда, не жаны бла да бек бийик даражада ётгенди.

- Къараучула уа бармы эдиле? Соргъаным эпидемиология болум бла байламлыды.

- Хау, адам бек кёп келгенди. Бизни фильм болмагъанча уллу сейир туудургъан эди. Ол бошалгъандан сора адамладан кёп соруу болгъанды. Асламла малкъарлыланы адет-тёрелерини, маданиятыбызны, тепсеулерибизни, кийимлерибизни, Минги тауну, табийгъатыбызны юслеринден да билирге излегенди. Мен да билгенимча жууап берирге кюрешгенме. Бек уллу жетишимге къараучуну сейирин къозгъаялгъаныбызны, аны жюрегине тюшалгъанныбызны санайма.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Эл мюлк

Жерчиликни хайыры эсленирча ёсе барады

Бюгюнлюкде Къабарты-Малкъарда онтёрт мингден артыкъ гектар эл мюлк жерле суу салынып алай хайырланыладыла. Алада энчи машинала ишлейдиле, деп белгилегенديле регионну Эл мюлк министерствосунда. Бу техника «Халкъла аралы кооперация эмда экспорт» деген миллет проектге кирген «АПК-ны продукциясыны экспорту» регион проектни чеклеринде салынгъанды.

Быыллай жерлени аслам кесеги – 7,5 минг гектар - Прохладна райондады. Май айында уллу сугъан техника 4,5 минг гектарда ишлейди. Дагъыда Бахсан эмда Терк районлада биришер минг гектарда мадар этиледи.

Республиканы эл мюлк министри Хасан Сижажев айтханнга кёре, суу тынгылы эмда кереклисича салынгъаны себепли жылны ичинде 3,5 минг гектар жерден эки кере тирлик алыргъа кьолдан келеди. Ол а жерчиликни къыйматы иги да ёсгенин кёргюзтеди. Сёз ючюн, аланы эки минг гектардан асламысында нартюх ёсдюрюледи.

Быыллы талай мюлкле кеслерини сабанларында жашил къудорну, кюзлюк будайны эмда аллай арпаны жыйып бошагъанларындан сора нартюх урлукъ сепгендиле. Суу салынгъаныны хайырындан аны тирликлилиги (бир гектардан) жюз центнерге жеттенди. Бир-бир аграрчыла уа танг жетген картофну къазып бошагъанларындан сора тахта кёгетле салгъандыла.

«Быллай жерлени ёлчеми жыл сайын кёбейе барлыкъды. Тирлик да анга кёре боллукъду. Арендачыла, нартюхден бла тахта кёгетледен сора да, ол тийреледе мал ашха жараулу битимле да ёсдюрюрге умутлудула», - деп белгилегенди Хасан Сижажев.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Жазылыу - 2021

«Заманны» – хар таулу юйюрге

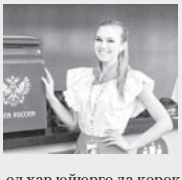

Хурметли жамауат!

Сиз ана тилигизни сюе эсегиз;

Сиз ёз халкъыгъызны инсаны болгъаныгъызны дайым сезгенлей турургъа кюсей эсегиз;

Сиз малкъарлыланы тарыхларыны, маданиятларыны, тёрелерини, адетлерини, аланы бюгюннгю жашауларыны, жетишимлерини эмда кьайгъырыуларыны юсюнден асламыракъ билирге итине эсегиз, **«Заман» газетге жазылыгъыз.**

Аны бетлеринде сиз кёп сейирлик затла табарыкъсыз, ол хар юйюрге да керек болгъанына тюшюнюрюксюз.

Бизни индексибиз – П 5893

10 НОЯБРЬ – РОССЕЙДЕ ИЧ ИШЛЕ ОРГАНЛАДА КЪУЛЛУКЪ ЭТГЕНЛЕНИ КЮНЮ

Къыйын ишине жууаплы кёзден къарап, борчуна жюреги бла бериледи

Кеси состав бла ишле жаны бла бёлюмню башчысы - Россейни МВД-сыны Черек районда бёлюмюню таматасыны болушлукъчусу ич службаны полковниги Башийланы Анатолийни къызы Аслижан жашаууну аламын - 23 жылны - право низамны сакълаучу органлагъа жоралагъанды. Тюрлютюрлю бёлюмледе бет жарыкълы, жууаплы къуллукъ эте, ол сайлагъан усталыгъына - кадр службагъа - кертичилей къалгъанды.

Право низамны сакълауну Аслижан бошдан сайламагъанды. Аны атасы Башийланы Абдурахманны жашы Анатолий уа ишле органлада 32 жыл тюрлю-тюрлю бёлюмледе ишлегени. Ол Россейни МВД-сыны Ростовда юридический институтуну Нальчикде бёлюмюню кафедрасына таматалыкъ этгенди. Пенсиягъа милицияны полковниги чында чыкъгъанды.

Анасы Лидия Ахматовна уа УГИБДД-ны ветераныды, подполковник чынны дери ёсгенди. Анатолий бла Лидия къызларыны сайлауун билгенде, анга ыразы болгъандыла эмда не жаны бла да болушхандыла.

1995 жылда Къабарты-Малкъар къырал университети романо-герман филологияны факультетин бошагъандан сора ол ич ишле органлагъа къуллукъ этерге документлерин хазырлайды. Биринчи стажер болуп киреди, юч айдан къМР-де МВД-ны кадрла жаны бла бёлюмюню учёт эм къуллукъ этию бёлюмюню инспектору болуп аладыла.

Жаш официални билимлилигин, иш кёллюлюгюн кёрюп, къысыча замандан аны тамата инспектору къуллугъуна кечюредиле. Аслижан Анатольевна билимин ёсдюрюуге баш магъана бергенди. 2004 жылда РФ-ни МВД-сыны Краснодарда академиясын таусханды.

Аны биргесине ишлегенле айтханларыча, милицияны полициягъа тюрлендириу бла байламлы жумушланы кезиуюнде ол уллу къыйын салгъанды, бу кезиуде битеу билимин, сынауун аямагъанды.

2011 жылда МВД-ны оноучулары Башийланы Аслижаннга министерствону кадрла жаны бла бёлюмюне таматалыкъны ышанадыла, эки жылдан а ведомствону кеси состав бла ишлеу жаны бла управлениясыны башчысыны орунбасарына салынады. Энтта эки жылдан а анга эм къыйын, жууаплы бёлюмледен биринде - Экстремизмге къажау арада - кадрла бла ишлени ышанадыла. Черек районда ОМВД-ны кадр белюмюне таматалыкъны таулу полициячы 2015 жылдан бери этеди.

Къуллукъ этиуде жетишимлери ючюн ол ведомствону саугъала бла кёп кере белгиленгенди. Ол санда "Къуллукъ этиуде жетишимле ючюн" майдалны юч даражасы бла, кёкюрекде жюрютюлген "Борчха кертичилиги ючюн", "МВД-да бет жарыкълы къуллукъ этгени ючюн" белгиле, РФ-ни МВД-сыны Сыйлы грамотасы бла да.

Бюгюнлюкде ич службаны полковниги Башийланы Аслижанны башчылыгъында кадрла автоматизацияланнган амал бла эсепге салынадыла, полициячыланы документлери бардырыладыла. Бек магъаналысы уа ич ишле органланы ветеранлары бла полициядa къуллукъ этерге кандидатланы сайлау, право низамны сакълаучуланы сынауларын ёсдюрюуде да уллу иш бардырадыла.

Анга ишинде себеплик этгенлени юслеринден айта, Аслижан Анатольевна кёп жылланы ичинде КъМР-де МВД-да кадрла жаны бла бёлюмге таматалыкъ этген Виктор Поповну эмда ведомствону кадрла бёлюмюню алгъыннгы таматасы Вячеслав Назрановну энчи жюрек жылыулукъда эсгереди.

Башийланы Аслижанны айтханына кёре, аланы оюмлулукълары, сабырлыкълары, билимлери, ишлерине жууаплы кёзден къарагъанлары, билимлерин жаш специалистледен аямагъанлары анга усталыкъны битеу жашырынлыкъларына юйренирге болушхандыла.

Заманыны аламын ишде ётдюре эсе да, таулу полициячы жолоучулукъну бек сюеди, классикалы литератураны, философия чыгъармаланы сайлайды.

- Тыш къыраллы жазыучула Э.Ремаркны, А.Камюну, А.Шопенгауэрни, башха классиклени чыгъармаларын кьайтарып окъургъа бек сюеме, - дейди ол.

Мындан ары да Башийланы Аслижанны муратлары уллудула. Сёзсюз, Черек районда ОМВД-да биринчи атламла этген полициячыланы уа аны бетинде ахшы юлгюлери барды.

КъМР-де МВД-ны материалларыла кёре басмагъа
ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Закон

Жаш юйюрлеге къырал себеплик

Быйыл октябрьни ахырында жаш юйюрлеге жашау журтла сатып алыргъа социал тёлеуле тохтащдырылгъандыла. РФ-ни Къырал Думасы бу себеплик бла къалай хайырланыргъа боллугъун ангылатады.

Социал тёлеуню юсюнден

Жаш юйюрге жашау журт сатып алыргъа социал телеу бир кере хакъсыз бериледи, ол инсанланы жашау болумларын игилендирир мурат бла бёлюнеди. Бу къырал себепликни юйюр эрни бла къатынны жыл санлары 35 жылдан тамата болмаса алыргъа боллукъду.

Болушлукъ

"Жаш юйюр" программагъа къырал себепликни кеслерини жашау журтлары болмагъанла, ата-аналары бла бирге жашагъанла кирирге боллукъдула - журтда хар адам башына тохташдырылгъан ёлчемден аз жете эсе.

Юйюрде сабийле болгъанлары бла къалгъанлары эсге алынмайды. Къырал себепликни кесинлей бир неда андан кёп баланы ёсдюрген инсан алыргъа да боллукъду, жаланда анга 35 жылдан кёп толмагъан эсе.

Программаны тамамлагъан банк займны алгъан адамны къолайлыгъына, ол ахчаны къайтараллыгъына къарайды. Аны себепли юйюрде файда хар айдан тюшергге керекди.

Социал тёлеулени ёлчеми жашау журтну 30-35 проценти тенгли бирди. Ол санда сабийлери болмагъан юйюрлеге - юйню багъасыны 30 процентин къырал тёлейди, сабийлери болгъанлагъа уа - 35 процентин.

Мекямны багъасы къалай тохтащдырылады

Багъасы былай саналады - юйню кенглиги бар квадрат метрни багъасына кереленеди. Алай бла юйюр эки адамдан къурала эсе (эр бла къатын неда ана (ата) бла бир бала), журтну кенглиги 42 квадрат метр боллукъду. Ючу эм андан кёп адамдан къуралгъан юйюрге уа жашау журтну кенглиги хар инсаннга 18 квадрат метр жетерча тергеледи.

Квадрат метрни багъасын регион тохтащдырады. Мекям андан багъа болса, къалгъанын юйюр кеси тёлергге тийишлиди.

Неге къоратыргъа жарайды

Жангы жашау журтда фатар сатып алыргъа неда юй ишлетирге. Дагъыда ахчаны ипотеканы биринчи тёлеуюне, кредитни къалгъанына къоратыргъа да эркин этилгенди.

Къаллай документле керекдиле

Паспорт, юйюр къуралгъанымы юсюнден свидетельство, файдаланы юсюнден справка, жашау болумну игилендирирге кереклисини юсюнден документ, домовой китапдан юйюрню къауумну юсюнден шартла. Бу документлеге башхала да къошулургъа боллукъдула.

Аланы жыйышдыры, районну администрациясында жашау журт комиссиягъа кёргюзтюрге керекди. Правительстону бегимине тийишлиликде, аланы Госуслуги порталны болушлугу бла электрон халда берирге жарайды. Алада юй башчыны неда бийчени электрон къол ызы болургъа тийишлиди.

ТОКЪЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Пресс-конференция

Бу кюнледе «Артек» халкъла аралы сабий арада бардырылгъан «Большая перемена» деген Россейуроссей конкурсну ахыр уруму бошалгъанды. Саулайда эришиуге 600 адам алчы жерлеге тийишли болгъанды. Аладан юч жюзюсю тогъузунчу-онунчу класслада окъугъанладыла. Къалгъанлары уа быйыл школланы таусурукъладыла.

Сагъынылгъан конкурсха Къабарты-Малкъардан тогъузоулан къатышхандыла. Къулийланы Танзиля, Феликс Айбазов, Сабина Петрозова , Озермас Шиков (онбиринчи классланы окъуучулары), Мурат Абазов (9 кл.) а хорлагъанланы санындадыла.

Ёсюп келген тёлюню умутландыргъан атламлары

Битеуда къыралдан а «Большая перемена» 1200 школчу сынагъанды кесини хунерин. Ала форсайт-сессия форматда «Келир заманны шахары» деген проектни жарашдырыу бла кюрешгендиле. Ол санда ёсюп келген алты ызны – «Предпринимательлик», «Урбанистика», «Волонтёрлукъ», «Искусство-Арт», «Саулукъ-лу жашау этиу», «Келир заманны билим бериую»-сыйындыргъанды.

Тюнене уа бизни региондан бу эришиуге къатышханла бла пресс-конференция къуралгъанды. Тюбешиуге КъМР-ни жарыкъландырыу эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министрни къуллугъун болжаллы халда толтургъан Анзор Езаов бла «Кюн шахар» сабий чыгъармачылыкъ академияны «Антерес» билим бериу арасыны директоруну орунбасары Тамара Айбазова да келгендиле.

Жыйылыунуача, Анзор Клишбиевич жаш адамланы барысын да алгъышлагъанды. Республика аланы эсеплерин ашыгъын сакълагъанын, бизде битеуроссей даражада кеслерин кёргюзталгъан, билимлерин ачыкълаялгъан тёлю ёсгенине хар заманда да къууаннганын айтханды. Бу конкурсда финалистлени саны бла алып къарагъанда уа, СКФО-да регионубуз экинчи жерге чыкъгъанына ёхтемленгенин да жашырмагъанды.

Хунерли сабийлени айнытыугъа бурулгъан аслам программа бизде къыймат-ганын да айтханды.

Эришиуню юсюнден а Тамара Павловна хапаргъанды. Ол саулай да республикадан анга къатышыргъа сюйюп, алты минг заявление берилгенин билдиргенди. Аны себепли келир жылда бардырыллыкъ конкурса быйылдан эсе кёп окъуучу барлыгъына ийнаннганынангыларгъанды.

Иги кесек школубузгъа экишер миллион бёлюнгенин эсгертип, ол болум а алада амалланы кенгертиргге жол ачханын айтханды. Хар сабийни да бир хунери болмай кьалмагъанын, аланы барысына да кеслерин ачыкъларгъа онг берирге кереклисин белгилегенди. Бу жаны бла уа «Большая перемена» ахшы башламчылыкъ болгъаныны ышандыргъанды.

Ызы бла жашла бла къызла да конкурсха къалай къатышханларыны, аны юсю бла кёп затха тюшюннгенлерини, сезимлерини, не ызда кюрешгенлерини, мектеплени тауссала къайры окъургъа барлыкъларыны юсюнден айтхандыла. Сёз ючюн, Танзиля (хорлагъанланы санындады) Нальчикни экинчи номерли лицейин бошай турады. Ол «Познавая Россию» деген проект тышханына, анда бирси халкъланы маданиятларыны энчиликлери бла шагъырейленирге онг тапханына къууанганды. Ол а кесини ишин жалгъан интеллект бла байламлы хазырлап, аны адам улугъа хайырыны, болушлугъуну юсюнден кёз къарамын ачыкълагъанды. Экономиканы бийик школуна кирирге, инженер-проектировщик болургъа мурат этеди.

Виктория Цой а Майский шахарны биринчи номерли мектебинде билим алады. Ол бегирек чыгъармачылыкъны жаратады. Бу жаны бла къадарын байларгъа сюйгенликге, алыкъа сайлауун тохтащдырмагъанды. Финалгъа чыкъгъанланы санына тюшгенине къууанганын, кесини кёзю бла кёп затны кёргенин, мындан ары да хунерин айнытханлай турургъа кёлленгенин айтханды.

Бирси жашланы бла къызланы арасында уа, «Познавая Россию» деген проект бла ишлей, асламысы турист ызны игилендирирге сюйгенлеринангылатхандыла. Бизни республикабызгъа жаланда тышындан келгенле угъай, кесибизни адамларыбыз да солуу кюнледе окъуна кьайры барыр-гъа боллукъларыны планын жарашдырыгъандыла.

Окъуучула бир ауулдан ведомствону келечилерине, аланы эришиуге кёллендиргген, хазырлагъан да преподавательлерине ыразылыкъларын билдиргендиле. Ол аланы эслеринде кёп заманнга сакъланырыгъын, мындан арысында окъуугъа башхача кёл саллыкъларына ийнандыргъандыла. Барысы да бирге суратха да тюшгендиле.

Эсигизге салайыкъ, сагъынылгъан конкурс РФ-ни Жарыкъландырыу, Илму эмда бийик билим бериу министерстволарыны тутхучлулукълары бла бардырылады. Аны кесин а «Россия - страна возможностей» автономлу коммерциялы болмагъан организация, «ПроеКТОрия», «Роспатриотцентр» эмда Россейни школчуларыны къымылдаулары къурагъандыла.

Белгилерге тийишлидиг, финалда хорлагъан кеслери да быйыл мектепни тауусурукъ жашла бла къызла окъууларына тёлергге бирер миллион сом эмда вузгъа кюре туруп жетишимлерини портфолиоларына къошакъгъа бешишер балл бла саугъаланнгандыла. Тогъузунчу-онунчу класслагъа жюрюгенлеге уа 200 мингле берилгендиле. Ала да бу ырысхыны окъуугъа киргенде неда билим бериу жаны бла гаджетлени сатып алгъанда хайырланыргъа боллукъдула. «Большая переменаны» ахыр кезиуюне къатышхан сабийле барысы да «Артекге» барыргъа онг да табарыкъдыла.

Окъуучуланы конкурсха хазырлагъан юйретиучюле да къурулай къаллыкъ тюйюлдюне. Алагъа да ахча саугъана бёлюнюрюкдюне.

Сагъынылгъан эришиу школчулагъа жангы онглана ачхан проект болгъаны баямды. Алай эсе да, анга районлары бизда жашагъан окъуучуларыбыз да щёндюден эсе аслам халда къатышырыгъа амал табарла деп ышанабыз.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

БИЛИМ

Бийик окъуу юйлеге кирликлеге къуралгъан амалла

Бу кюнледе къыралбызны бийик билим берген окъуу юйлери ала келир жылда абитуриентлени кеслерине къалай аллыкъларыны юсюнден билдириулерин басмалайдыла. Алгъын быйыл жумушну вузла октябрьде бардырыучу эдиле. Быйыл пандемияны болумунда алагъа жангычылыкъланы, тюрлениулени кийирирге эмда аланы басмалаугъа хазырларгъа ай чакълы заман артыгъыракъ бёлюнгенди.

Алай бла школланы 2021 жылда таусурукъланы бир ненча жангы зат сакълайды. Вузла абитуриентле сайлагъан предметлени бир ненчасындан сынауланы тохтащдырыгъа боллукъдула. Сёз ючюн, физикадан неда информатикадан. Сабий аланы экисинден да ЕГЭ-ни берирге боллукъду. Андан да игиси уа ол огъарыда сагъынылгъан сайлаудады. Ол окъуугъа кире туруп, сайлаугъа берилген сынауланы къайсысындан кёбюрек балл алгъан эсе да, ани кёргюзтюрге онгу барды.

Андан сора да, кенгертилген къауумну чеклеринде бирлешген конкурсну бардырыргъа онг чыкъгъанды. Сёз ючюн, алгъын «Биология илмула» энчи группаны «Биология» неда «Почвоведение» ызларында башха-башха эришиуле къуралып тургъан эселе, ву ана ол халда кьояргъа неда барысына да бирге жаланда бир конкурсну къурагъа эркинди.

Дагъыда абитуриентледен документлени онлайн халда алыу очный бла бирча битеу да окъуу юйлеге борчлугъа саналлыкъды. Къагъытланы ненча изгъа бирден берирге боллугъуну жоругъу да тюрленирикди. Алгъын беш вузгъа, аланы хар биринде уа ючюшер факультетге документлени иер онг болгъан эсе, энди уа ызланы эм аз саны - экиге, эм кёбюсю уа оннга жетерикди. Ангылата кетейик, бир окъуу юйню ичинде он жерге берирге боллукъду къагъытланы. Алай эсе да, ызла ненча болургъа боллукъларын хар вуз кеси аллына тохташдырлыкъды.

Берилген заявлениягъа ардтан тюрлениуле кийирирге неда жангыдан экинчисин жазаргъа да жарарыкъды. Алгъын а аллай эркинлик жаланда биринчи заявкангы артха алгъанынгдан сора чыкъгъанды.

Бюгюнлюкде окъуна бир ненча вузубузгъа келир жайда къалай кирирге боллугъун билирге онг барды. Алай бла Экономиканы бийик школу, Узакъ Востокдагъы эмда Шимал арктикалы федерал университете, Санкт-Петербург бла Петрозаводск шахарладагъы къырал окъуу юйле аланы санындадыла.

Сёз ючюн, Липецкдеги педагогика университети юсюнден толуракъ айтсакъ, ол шёндю жаланда сагъынылгъан усталыкъла юйретген окъуу юй тюйюлдю. Арт жыллада вузда бирси программалану да саны ёсе барады. Ол а абитуриентлени, иш бериучюлени да изленлерин тамамлар мурат бла этиледи. Мында бакалавриатдан – 41, магистратурадан а 30 программагъа кёре ишлейдиле.

Келир жылда сагъынылгъан университетге жаш адамла жангы, бусагъатдагъы жашау сурагъан усталыкъларгъа тюшюнюр онг да чыгъарыкъды. Вузда «Компьютерли эмда медициналы физика», «Медициналы химия», «Эркинликни сакълауда информацияны технологияланы къоркъуусузлукълары», «Транспорт», «Халкъ суратлау маданият», «Энчи психология», «Рекреация эмда фитнес», «Испан тил» профильлеге да окъутуп башларыкъдыла.

Быйыл окъуу юйлеге алыуну экинчи уруму болмазгъа боллукъду деп белгиленеди. Ол затха сакъ болургъа тийишлиди. (Льготалары барлагъа бир кесек башхаракъ бардырылыргъа да боллукъду бу жумуш). Андан сора да, хар вузну кесини энчи жорукълары болгъанларын да унутмазгъа керекди.

Окъуу юйле кеслерине студентлени къалай аллыкълары алгъаракъдан эсгертилгени уа абитуриентлеге ахшы онгду. Алай бла ала къайсы предметден ЕГЭ-ни сайлагъа керек боллукъларын шарт билликдиле эмда бериллик сынауланы базасына кийирилмей къаллыкъ тюйюлдюле.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Шимал Кавказ кюн сайын

Ачыкъ кёкню тюбюнде музей

Ингушетияны «Армхи» курортунда тау лыжа сезон 2016 жылдан бери биринчи кере ачыллыкъды. Аны директору Магомед Евлоев билдиргенича, учуу жолну узунлугъу – 940 метр, юйрениу жолнукъу уа 300 метр боллукъдула. Сууукъла келип, къар да жауса, ала хайырланыугъа ноябрьни ахырында-декабрьны аллында берилликдиле, алада апрельге дери учаргъа жарарыкъды.

Бусагъатда къышха хазырланыу къыстау барады, жалгъан къар этген техниканы сынайбыз, лыжа жолланы тапландырабыз, канатканы Ростехнадзоргъа техника эсепге бергенбиз. Инвентаризацияны ёттенбиз, жетмеген оборудованияны алабыз, дегенди ол.

Юйретиу арала кёбейедиле

«Билим бериу» миллет проектни чеклеринде келе тургъан юч жылны ичинде «Къарачай-Черкеси битеу эллеринде мектепледе «Точка роста» деген цифра эм гуманитар профильли юйретиу арала ачыллыкъдыла.

Регионну Билим бериу министерствосуну эсеплерине кёре, 2019 жылда аллай арала 19 мектепде ишлеп башлагъандыла, былтыр а – 42-синде. Жууукъдагъы юч жылда дагъыда 79 ара ачаргъа борч салынады.

Сакъланганыча, алада окъуучула информатикадан, технологиядан, ОБЖ-дан билимлерин ёсдюрюкдюле. Проектни чеклеринде элдеги мектеплени мюлк-техника хазналары игилендирилликди, устазланы квалификациялары ёсдюрюллюкдю.

Жангы турист маршрут

Чеченде «Кезеной-Ам» спорт-турист комплексден Нохчи-Келойский чучхурлагъа дери жангы турист маршрутну къурагъандыла, аны узунлугъу 24 километрге дери жетеди.

Регионну туризм жаны бла министри Муслим Байтазиев айтханыча, «Источник жизни» жаяу маршрут буруннгулу Хой шахарны, Чеберлой каньонну, бийик тау жухланы, Ачалойн-ахх сууну жагъасыны, Кулой элни юслери бла ётеди, аны бла барыгъанлагъа тамашалыкъ табийгъат ачылады.

Инфраструктура жаны бла ёсюу

«Огъары Чирик кёлле» компанияны генеральный директору Бёзюланы Махмуд инфраструктураны айнытыу Черек районнга туристлени келиулерин кёбейтиригин айтады.

- Черек ауузун игилендирирге керекди. Туристле бери келирге сюедиле, алай ала сервисни излейдиле, мында уа къонакъ юйле жокъну орунундадыла. Тёбен Чирик кёлню къатында къонакъ юй, спорт зал, бассейн ишлет турадыла, адамла аланы барысы бла да хайырланырыкъдыла. Муратыбыз былайны андан ары айнытыргъады, канат эм лыжа жолланы ишлергди, алгъа заманлада мында лыжа жол, бугель да болгъандыла. Алай аны ючюн къыралдан да себеплик изленеди, биз болушлукъ сурарыкъбиз, ишлерикбиз, - дегенди ол.

Бёзюланы Махмуд эсгертгенича, бюгюнлюкде республикада районланы айнытыу жаны бла, ол санда Черек районну да, талай программа бардыла. Солуу эм маданият объектлери бла «Черек» кластерни къурау да алагъа киреди. Анга кёре халкъ къолдан усталыкъланы айнытыргъа, туристлени миллет культура, регионну тарыхы бла шагъырейлендирирге белгиленеди.

Энчи сабийлеге – энчи отоула

Сакъат сабийлеге мектепледе эм саллада тийишлисича онгла къурагъа деп жарашдырылгъан «Доступная среда» къырал программа Дагъыстанны 32 билим бериу учреждениясында толтурулады. Аны ючюн 62,8 миллион сом бёлюннгенди, деп билдириледи республиканы Билим бериу министерствосундан.

Быйыл программагъа 13 сабий сад бла 19 мектеп къатышадыла. Алада кабинетлеге кирген эшикле кенгертиледиле, подъёмникле бла рампла орнатыладыла, энчи конструкция бла ишленнген перилала салынадыла, башха оборудование алынады. Саусуз сабийлени реабилитацияларын эм адаптацияларын, психология методикаланы бардырырча сенсор отоула къураладыла. Кабинетле бийикликлерин тюрлендирирге жарарча партала, Брайльни дисплейлери бла жалчытылынадыла.

Коронавирусдан 2,4 минг вакцина

Ставрополь крайны Саулукъ сакълау министерствосундан билдиргенлерине кёре, быйылны ахырына дери коронавирусну профилактикасын бардырыр муратда ары 2,4 мингден аслам вакцина келтиреллиди. Бек алгъа, уколла медицина организацияланы ишчилерине, бютюнда коронавирус бла ауругъанла бла ишлегенлеге этилликдиле.

Бюгюнлюкде прививкаланы кеси ыразылыкълары бла 42 инсан этдиргенди, аланы саулукълары игиди. Вакцинаны этдиргенле дневник жюрютедиле, аланы температуралары кюннге юч кере ёнчелененди, къан басымларына, халларына дайым къаралады. Быллай тинтиуле прививкала адамланы асламысына этилгенде осал шартла чыкъмаз ючюн бардырыладыла. Пандемия башлангъанны бери крайда коронавирусдан 23 115 адам ауругъандыла, аладан 18109-су саугъандыла, 453-сю ёлгендиле.

ТАСС-ны материалларына кёре
КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия
хазырлагъанды.

КОНТРОЛЬ

Регионну конкурентлик онгларын сюзюню магъаналылыгъы

- Республиканы УФАС-ыны келечилери рынокладa конкуренция болумну тинтгенде, къаллай мадарланы хайырланадыла?

- Биз ФАС 2010 жылда чыгарылгъан 220-чы номерли буйрукъну башчылыкъгъа алып ишлейбиз. Ол конкурениясны къоруулау жаны ба законну мурдорунда жарашдырылгъанды.

-Быллай тинтиуле не мурат бла бардырыладыла?

- Регионда конкуренция болумну тюз тохташдырыу рынокда кёплюкню тутхан организацияны, мюклени ачыкъларгъа, алай бла конкуренциягъа этилген чырмауланы билирге онг береди.

- Тинтиуле не заманда къуралгъанларын да ангылатсагъыз эди.

- Биринчиден, монополиялагъа къажау законлагъа бузукълукъла этилгенде. Къырал контрольну чеклеринде экономика концентрацияны юсюнден оноу чыгарылгъанда, къауумну ичинде келишимле этилген кезиуледен башха. Предприниматель иш бла кюрешген коммерциялы эм коммерциялы болмагъан организацияланы зор бла айырыу жаны бла соруу тамамланнганда да.

- Товар рынокладa конкуренцияны болумун тинтгенде, къаллай излемле бардыла?

- Бу жаны бла низамны юсюнден айтханда, биринчиден, сюзюллюк кезиу белгиленеди. Ызы бла товар рынокну география эм продукт чеклери ачыкъланадыла, анда ишлеген субъектле (сатыучула, алыучула) тохташдырыладыла. Дагъыда товар рынокну кенлигин, анда субъектлени юлюшлери, ары кирген кезиуде чырмауланы тохташдырыргъа да тийишлидиг.

Аладан сора уа рынокда ол неда бу субъект кёпчюлюкню тутханын бла къалгъанын да сюзебиз, анда конкуренцияны болумуна да къарайбыз. Ахырында уа аналитика отчёт хазырланады.

- Былтыр Управление бардыргъан тинтиулени юслеринден айтсагъыз эди.

- Монополиялагъа къажау федерал агентствону товар рынокладa болумну ачыкълауну планыла тиймишлиликде автомобиль бензинни эм дизель отлукъну, токну розницагъа сатхан, Нальчикде инсанланы жылыу бла жалчытхан организацияланы ишлери сюзюлгенди, малланы союу бла кюрешген мюкледе конкуренция къалай сакъланнганына да къаралгъанды.

- Автомобиль эм дизель отлукъну сатыуда конкуренция болум къалайды?

- Тинтиуледен ачыкъланнганыча, республикада бу рынокладa монополияла уллудула, алай аны бла бирге АЗС-ле жетер тенгликдиле, бу жаны бла къыйынлыгъ жокъду.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

Россейни Монополиялагъа къажау федерал агентствону КъМР-де Управлениясыны ишинде энчи жерни регионну конкурент онгларын сюзюу алады. Ол а экономикада тенгликни сакъларгъа, ол неда бу рынокладa кёплюкню тутхан организацияны белгилеуде тюзлюкню жалчытыргъа болушады.

Конкуренция халы тинтгенде, ведомствону келечилери товар рынокладa киргенде, чырмауланы, конкуренцияны айнытыугъа себеплик этген болумланы да ачыкъайдыла.

Былтыр республикада бу жаны бла тинтиулени эсеплери бла УФАС-ны конкуренцияны къоруулау эм реклама жаны бла законланы толтуруу бёлюмню эксперти Созайланы Рашит бла ушакъ эттенбиз.

Ангылатыу

Бал тузну багъасы кётюрюлгенини сылтаулары

Арт кезиуледе бал тузну багъасы иги да кётюрюлгенди. Ол болумну Монополиялагъа къажау федерал службаны КъМР-де управлениясындан ангылатыргъа кюрешгенди.

Ведомствода айтханларыча, бизни кыйралда ахыр беш жылны ичинде бал тузну багъасы дайым тюшюп баргъанды. Былтыр аны эм учуз тургъан кезиую эди. Производство уа тохтаусуз ишлеп тургъаны ючюн складлада аслам продукция жыйылгъанды. Аны ючюн бал туз чыгъарыу ишни къыйматы да тюшгенди. Ызы бла уа бал чюгюндюрню ёсдюрюу азайгъанды. Кертиси бла да, аны багъасы хазна къыстмаса, ёсдюрюп тургъандан да не хайыры боллукъду...

Алай бла бу затланы барыда, аны юсюне уа бегиректа быйыл кюнню халы чюгюндюрден артыкъ иги тирлик алыргъа онг бермегени бал тузну производтосун тюшюргенди. Ол а 2015-2016 жылларда багъаланы кайтаргъанды.

- Тергеулеге кёре быйылгъы тирлик бу продукциядан къытлыкъ болмазча жетерикди. Ал кезиуледе жыйылгъан бал тузну да къошса аны юсюне, алыучула къытлыкъны сезерик тюйюлдюле, – дегенди ФАС-ны башчысыны орунбасары Павел Заборщиков. – Кьалай-алай болса да, монополиялагъа къажау законодательствогъа бузукълукъ этилмезча эмда багъала артыгъы бла кётюрюлмезча биз рынокда болумгъа эс бургъанлай турлукъбуз.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

2020 жылда январь-сентябрь кезиуде Къабарты-Малкъар Республиканы социал-экономика болуму

	2020 ж. январь-сентябрь	2020 ж. январь-сентябрь кезиуде 2019 ж. январь-сентябрьде болум бла тенглешдиргенде, процентле бла	Тенглешдириу: 2019 ж. январь-сентябрь 2018 ж. январь-сентябрь, процентле бла
Промышленностьну индекси		114,4	94,9
Эл мюлк продукция, млн сом	33968,5	105,5	103,1
Экономиканы «Къурулуш» бёлюмюнде тамамланнган ишле, млн сом	16977,5	100,2	103,9
Розница сатыу-алыу, млн сом	87388,5	88,6	100,9
Инсанланы жумушларын хакъ тёлеп толтуруу, млн сом	22589,0	91,4	100,4
Битдирилген жашау журтла, минг кв. м	323,3	109,8	108,8
Потребитель багъаланы индекси, процентле бла		103,4	105,1
Ишчилеге тёленнген орталыкъ айлыкъ хакъ (ол санда гитче предпринимательстволу субъектлеринде да):			
номинал, сом1)	28850,0	109,2	109,9
хакъ1)		105,7	104,5
Белгиленнген кезиую ахырында ишсизлеча эсепге тургъанланы саны, минг адам	71,4	12,4 кереге	78,6

1) 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде болгъан шартла. 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде ёсюую (азайыуну) ёлчеми - 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде болум бла тенглешдириледи. Шартла: 2019 ж. январь-август кезиуде, 2019 ж. январь-августда болум, процентле.

Шимал-Кавказ статистиканы Къабарты-Малкъар Республиканы энчи бёлюмде 2020 жылда 1 октябрьде къырал тизмеде 10331 организация барды, ол санда бёлюмле эм башха энчи подразделения.

Статистика тизмеде эсепде тургъан организацияланы жарымындан асламы опт эм розница сатыу-алыу; транспортну, мотоциклени, юй керекледе хайырланылгъан техниканы жангыртыу, жарашдырыучу производство, эл мюлк, уучулукъ эм агъач мюлк, къурулуш бла кюрешедие.

7847 организация энчи иелиди (эсепде тургъан субъектлени 76,0 проценти).

2020 жылда январь-сентябрь кезиуде **промышленный индекс** 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде тарихлени 114,4 проценти тенгли болгъанды.

Экономика бёлюмлеге кёре индекс былай къуралгъанды: «Жер тюбюнде байлыкъла» - 72,8 процент, «Жарашдырыу производство» - 112,5 процент, «Ток, газ бла жалчытыу, хауаны тазалау» - 125,7 процент, «Суу бла жалчытыу, сууну тазалау, къалгъан-къулгъанланы жыйышдырыу эм жарашдырыу, багуущан тазалауну къурау» - 84, 7 процент.

Жарашдырыучу предприятиялада 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде ичер суу чыгъарыуда (индекс – 136, 1 процент), кийимле тигиуде (112,7 процент), къангаланы жарашдырыуда эмда къангаладан продукция чыгъарыуда, мебельден къалгъан (2,5 кереге), къагъытны чыгъарыуда эм андан товарла хазырлауда (110 процент), химиялы продуктла (118,3 процент), темир болмагъан башха минерал продукция (149, 1 процент), компьютерле, электрон эм оптика затла (2,3 кереге), электрический оборудование (135,4 процент), автотранспорт, прицепле, полуприцепле (6,8 кереге), мебель хазырлауда (102,6 процент) ёсюу болгъанды.

Аны бла бирге ашарыкъ затла (95,3 процент), къумач согъуу (40,2 процент), териниийлеу эм андан товарла чыгъарыу (89,7 процент), резинден эм пластмассдан затла хазырлау (65,2 процент), металлургия (60 процент), темирден хазыр затла жарашдыру, машиналадан бла оборудованиядан башха (86,3 процент), машинала эм оборудование чыгъарыу (15,7 процент), башха транспорт эм оборудование хазырлау (95,2 процент), башха хазыр товарла чыгъарыу (52,2 процент) сфералада производство азайгъаны ачыкъланнганды.

2020 жылда январь-сентябрь кезиуде битеу иели предприятияла 34 миллиард сом багъасы **эл мюлк** продукция чыгъаргъандыла. Ол а 2019 жылда багъала бла тенглешдиргенде, 105,5 процент тенгли болгъанды.

Республиканы **аграр секторунда** будайны эм къудоруну жыйыр бошагъандыла. Нартюхню, чёплеуню, картофну эм тахта кёгетлени жыйыу андан ары барады. 2020 жылда 1 октябрьге, толу болмагъан шартлагъа кёре, битеу мюкледе жыйылгъан мирзеуню ауурлугъу (нартюхню да къошуп), 688,1 минг тоннагъа жетгенди. Ол а аны аллында жылны бу кезиюнде болгъандан 12,2 процентге кёпдю. 1 гектардан 47,9 центнер орулгъанды, ол а 7,6 процентге асламды. Жыйылгъан нартюхню (будайгъа) ёлчеми 463,5 минг тонна (17 процентге кёп) болгъанды, 18 минг тонна чёплеу жыйылгъанды (13,8 процентге кёп), 144,2 минг тонна картоф къазылгъанды (3,7 процентге аслам), ачыкъ эм жабыкъ топуракъдан битеу да бирге 307,5 минг тонна тахта кёгетле жыйылгъандыла (1,1 процентге кёп).

2020 жылда 1 октябрьде, былтыры бу кезиую бла тенглешдиргенде, битеу иели мюкледе малла кёбейитилгенди, ол санда ийнеклени, тонгзуланы саны. Аны бла бирге юй ханатлыла, кьойла, эчкиле азайгъандыла. Туур малла 270,6 мингнге жетгенди (2019 жылда 1 октябрьде 269 минг), ол санда ийнекле 132,2 минг (131,4 минг), тонгзула 3,1 минг (3,1 минг), эчкиле бла кьойла 390,2 минг (392,8 минг), юй кьанатлыла 3,8 миллион (3,9 миллион). Туур малланы бла юй кьанатлыланы 72,2 проценти, ийнеклени 71,4 проценти, тонгзуланы 88,8 проценти, эчкилени бла кьойланы 46,3 проценти энчи адамланы мюклеринде ёсдюрюлгенди. Мюкле, энчи предпринимательле туур малланы 16,2 процентин, ол санда ийнеклени 17,8 процентин, тонгзуланы 9,7 процентин, эчкилени бла кьойланы 26,4 процентин, юй кьанатлыланы 16 процентин тутхандыла.

2020 жылда январь-сентябрь кезиуде битеу иели мюкледе соягъа 75,4 минг тонна туур эм юй кьанатлы (сау ауурлугъу) ёсдюрюлгенди (2019 жылда бу кезиуде тарихледе 3,1 процентге аслам), 370,9 минг тонна сют саулугъанды (4,7 процентге кёп), 158,9 миллион жумуртха алынгъанды (2,5 процентге аслам).

Этни 37,5 проценти, сютню 69 проценти, жумуртхаланы 81,1 проценти юй мюкледе чыгъарылгъанды. Эл мюкле эм энчи предпринимательле чыгъаргъан эт 28,2 процентге, сют 15,6 процентге, жумуртхала 0,4 процентге жетгендиле.

Эл мюлк организациялада 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде бир ийнекден саулугъан сют кёбейегени эмда 4796 килограмм болгъанды (2019 жылда январь-сентябрь кезиуде 4161 килограмм), бир тауукъ 178 жумуртха тапханды (2019 жылда январь-сентябрьде болгъан тенгли).

2020 жылда октябрьни ал кюнлеринде малланы аш бла жалчытыу, 2019 жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, гитче эм уллу эл мюкледе 24,3 процентге аслам болгъанды.

«Къурулуш» сферада тамамланнган жумушланы багъасы, ол санда къурулуш-монтаж ишлени да санап, 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде 17 миллиард сомгъа жетгенди, ол а 2019 жылда бу кезиуде болгъан тарихлени 100,2 проценти тенглиди.

Жылны аллындан бери Къабарты-Малкъар Республикада битеу иели организацияла эмда энчи иели адамла 2931 жангы фатар ишлетгендиле, аланы битеулю кенлиги 323,3 минг квадрат метрге жетеди, ол а 2019 жылда бу кезиуде болгъан тарихледен 28,8 минг квадрат метрге неда 9,8 процентге кёпдю. Элледе 1432 фатар ишленнгени, аланы битеулю кенлиги 155,7 минг квадрат метрди, ол а республикада ишленнген жашау журтланы 48,2 процентди.

Кёп къатлы жашау журтла ишлетген къурулуш организацияла 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде 476 фатар ишлетгендиле, битеулю кенлиги 33,2 минг квадрат метрди (хайырланыргъа берилген жашау журтланы 10,3 проценти).

Адамла кеслерини ахчаларына эмда кредитле алып 2455 юй ишлетгендиле, аланы битеулю кенлиги 290,0 минг квадрат метр болады, 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде хайырланыргъа берилген жашау журтланы 89,7 процентиди.

Битеу предприятияла, ол санда коммерция халда ауур жюкле ташыу бла кюрешген организацияла да, 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде ауур жюкле ташыгъан транспорт бла 586,6 минг тонна жюк ташыгъандыла, ол а 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде болгъан ёлчемден 34,5 процентге азды. 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде ауур жюклени ташыу 28,6 процентге азайгъанды эмда 27,5 миллион тонна-километр болгъанды.

Битеу предприятияла 20,3 миллион адамны жюрютгендиле, 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде 33,3 миллион адам. Пассажирлени жюрютюу 34,9 процентге азайгъанды эмда 246,6 миллион пассажир-километрге жетгенди.

Розница сатыу-алыу 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде 87,4 миллиард сом болгъанды. Ол а 2019 жылны бу кезиуюню багъаларыны 88,6 проценти тенгливи.

Жылны аллындан бери республиканы инсанларына 48,2 миллиард сом багъасы **ашарыкъла сатылгъандыла,** ол санда суу, тюню да. Ол а 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде болгъан тарихлени 98,6 процентиди. продовольствие болмагъан товарла 39,2 миллиард сом багъасы сатылгъандыла (78,9 процент).

Республиканы хар инсанына санагъанда, 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде розница сатыу-алыуну ёлчеми бир айгъа орта эсеп бла 11,2 минг сом болгъанды, 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде – 12,1 минг сом.

2020 жылда январь-сентябрь кезиуде гитче эм орталыкъ предпринимательстволу субъектлери республиканы инсаларына хакъ тёлеп 22,6 миллиард сом багъасы жумушла тамамланнгандыла. Ол а аны аллында жылны багъаларыны 91,4 проценти тенгливи. Республиканы инсанларына санагъанда, 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде орта эсеп бла айгъа хакъ тёлеп тамамланнган жумушланы ёлчеми 2,8 минг сом болгъанды, 2019 жылда январь-сентябрь кезиуде 2,5 минг сом.

Халкъгъа хакъ тёлеп толтурулган жумушланы 32,4 проценти жашау журт-коммуналь мюлкге, 21,4 проценти уа телекоммуникация жумушлагъа келедиле.

2020 жылда сентябрьде **потребитель багъаланы индекси,** 2019 жылда декабрьде тарихле бла тенглешдиргенде, 103,1 процент болгъанды, ол санда продовольствие товарлагъа 104,4 проценти, продовольствиядан башха товарлагъа 102,9 процент, жумушла 101,2 процент.

Жылны аллындан бери **продовольствие товарланы** арасында багъала бютюнда бал тузгъа – 42,9 процентге – ёсгенди. Ннга 20,4 процентге, эт консервалагъа 10,5 процентге, чайгъа, кофеге, какаогъа 8 процентге, сют башха 6,9 процентге, юй кьанатлы этге 6,8 процентге, йогуртха 6,8 процентге, оливка жаугъа 6,4 процентге, сабий ашха кьошулгъан кьургъан сюттге 6,2 процентге, ичги затлагъа, бишлакъгъа, кёгетле-наныкъ консервалагъа, маргаринге, ачыгъан бишлакъгъа, кьыймагъа, татлы ашарыкълагъа, тонгуз этге, ётмекге, кеф этдирмеген ичилеге, тузгъа, соусха, концентратлагъа, чёплеу жаугъа, мороженыйге, чабакъдан этилген затлагъа, бал туз бла бишириген сюттге 3,3-5,8 процентге.

Жарма эм макарон затланы арасында багъала бу тюрлюлеге ёсгендиле: гречкагъа 41,6 процентге, кьудоругъа эм кёк кьудоругъа 19, 6 процентге, пиринчге 18,9 процентге, манкагъа 12,9 процентге, «Геркулесге» -10,5 процентге, овсянкагъа бла арпагъа 8,4 процентге, макроналагъа 8,6 процентге. Тюйню багъасы 11,5 процентге азайгъанды.

Бир-бир кёгетлени бла тахта кёгетлени багъалары ёсгенлери да ачыкъланнганды. Ол санда быхы 35,4 процентге багъа болгъанды, алмала 34,2 процентге, апельсинле 22,5 процентге, сарымсах 17,5 процентге, картоф 12,4 процентге, бузлатылгъан тахта кёгетле 11,2 процентге, сухофруктла 9,9 процентге, чюгюндюрге 8,4 процентге. Аны бла бирге нашаны багъасы 2 сомгъа, помидорланы 39,8 процентге, акъ хобустаны 18 процентге, жюзюмню 8,8 процентге, кертмелени 5,9 процентге, соханны 4,1 процентге, бананланы 3,4 процентге азайгъаны тохташдырылгъанды.

Башха продовольствие товарланы арасында жумуртханы багъасы 14,4 процентге, сары жауну 2,3 процентге, тууар бауурну 1,7 процентге, гогуш этни 1,3 процентге, тузну 1,3 процентге азайгъаны ачыкъланнганды.

Аш-суу продуктланы наборуну эм учуз багъасы КъМР-де 2020 жылда сентябрьни ахырында 3940 сом болгъанды. Аны аллында жылны багъалары бла тенглешдиргенде, ол 1 процентге азайгъанды, жылны аллындан бери уа 4,5 процентге ёсгенди.

Продовольствие болмагъан товарлагъа багъала бютюнда дарманлагъа эм медицина затлагъа ёсгендиле. Алай бла кыралны ичинде чыгъарылгъан аспирин 1,5 кереге багъа болгъанды, ртуть болгъан термометр 32 процентге , линекс 31,6 процентге, троксерутин 29,8 процентге, аллохол 26,8 процентге, бинтле 25,6 процентге, йод 18,4 процентге, электронный термометр 18,3 процентге, кыралда чыгъарылгъан поливитаминле, минералсыз 18,3 процентге, мамукъ 15,6 процентге, кесибизде чыгъарылгъан анальгин 14,7 процентге, эналаприл 13 процентге, кьан тамырланы басыуун ёнчелегеи аппарат 12,4 процентге, лоратадин 12 процентге, таурин 11,5 процентге, гепарин натрий 10,8 процентге, поливитаминле макро- эм микроэлементлери бла 10,8 процентге. Аны бла бирге винпоцетини багъасы 20,3 процентге, валидолну 11,4 процентге, но-шпаны 10,8 процентге, кетопрофени 9,4 процентге азайгъанды.

Продовольствие болмагъан башха товарланы арасында алтын затланы багъалары 20,8 процентге, газ-мотор отлукъгъа 11,1 процентге, телевизорлагъа 7,9 процентге, сирнеклеге 7,2 процентге, жан жаулукъгъа 6,6 процентге, компьютерлеге 6,2 процентге, жуугъанда, тазалагъанда хайырланылгъан затлагъа 6 процентге, кесибизде чыгъарылгъан жангил транспортха (жангы), кьагъытха юй жаныуарлагъа товарлагъа, мамукъдан согъулгъан товарлагъа, кийимлеге, ич кийимлеге, къумачдан тигилген затлагъа, къурулуш материаллагъа, автомобиль бензиннге, жюн къумачха, дух-косметика затлагъа, басмагъа, школда керекли затлагъа, аякъ машиналагъа, смартфонлагъа, телефонлагъа, электротоварлагъа, иллюлагъа, чындайлагъа, тютюннге, инструментлеге бла оборудованиягъа багъала 2,2-5,6 процентге ёсгендиле.

Аны бла бирге USB флеш-накопительлеге багъала 12,3 процентге, сотовый телефонлагъа 8,6 процентге, энергияны аягъан эм светодиод чыракъларгъа 3,8 процентге, тыш къыраллы жангил машиналагъа 3,2 процентге, гюллеге 2 процентге, чурукълагъа 1,1 процентге азайгъандыла.

Халкъны **жумушларын тамамлау** сферада багъала ёсгендиле: къырал эм муниципал жашау журтлада фатарланы арендагъа алыугъа 22,4 процентге, санатор-саулукъ сакълау жумушлагъа 9,9 процентге, самолётлада эконом классды билетлеге 7,4 процентге, жашау журтланы къорхуулу болумладан страховкасы 6,3 процентге, машиналаны борчлу халда страховкагъа салыуну полислери (ОСАГО) 6,1 процентге, тырнакъланы тазалау 5,4 процентге, документлени ксерокопиларын алыу 5,2 процентге, телевизорланы жангыртыу 4,6 процентге, кийимлени жамау, тигиу 4,1 процентге, темир жол транспортха багъала, связь, медицина жумушла, коммунал тёлеуле, жашау журтланы жангыртыу, школгъа дери юйретиу, жангил машиналаны чарыхларында сходразвалын тапландыру, культура жумушла, банкда энчи сейфни арендагъа алыу 1,8-3,8 процентге.

Аны бла бирге къалгъан-къулгъанланы жарашдырыуну багъалары да азайгъандыла – 12 процентге. Башха адамны банк счётуна ахчаны жибериу 10,8 процентге, Тайландха солургъа барыу 7,9 процентге, машинаны къорхуулу болумладан сакъланыуну страховкасы (КАСКО) 7,3 процентге.

Тёленнмей къалгъан кредит борч 2020 жылда августну ахырында 26,1 миллиард сом болгъанды. Кредит борчну 75,1 процентин ток, газ бла жалчытхан организацияла жыйгъандыла. Хауаны тазалау, жарашдырыучу предприятияла -16,3 процент.

Дебитор борч 2020 жылны август айыны ахырында 8,6 миллиард сом болгъанды. Дебитор борчну асламын (90,8 проценти) ток, газ бла жалчытхан предприятияла, хауаны тазалау жыйгъандыла.

Орталыкъ айлыкъ (гитче предпринимательстволу организацияларын да тергеп) 2020 жылда январь-август кезиуде, социал тёлеулени санамай, 28850,0 сомгъа жетгенди. 2019 жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, ол 9,2 процентге ёсгенди. Орталыкъ айлыкъны ёлчеми 5,7 процентге кёбейгенди.

2020 жылда январь-август кезиуде айлыкъны эм уллу ёлчеми финанс жумушла, страховкала бла кюрешген организациялада болгъанды. Эм аз хакъ - башха жумушланы толтургъан сфералада ишлегенлени.

КъМР-де халкъны иш бла жалчытыу органлада 2020 жылда сентябрьде иш излеп 6126 адам келгенди, аладан иш 306 инсан тапханды, ол а 2019 жылны сентябринде болгъан шартладан 3,1 кереге кёпдю.

КъМР-де Роспотребнадзорну Управлениясыны шартларына тийишлиликде 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде **эпидемиология болум**, 2019 жылны январь-сентябрь кезиую бла тенглешдиргенде, грипپден ауругъанланы саны 1,6 кереге ёсгенди, скарлатинадан кьыйналгъанланы 38,1 процентге. 2020 жылда январь-сентябрь кезиуде 68,6 минг адам ауругъаны ачыкъланнганды, ол а аны аллында жылда бу кезиуде болгъан тарихледен 8,4 процентге асламды.

Къабарты-Малкъар Республиканы халкъыны саны 2020 жылда 1 сентябрьде 870,4 минг адамгъа жетгенди. Граждан болумну къырал тизмесинден алынгъан шартлагъа кёре (ЕГР ЗАГС), 2020 жылда январь-август кезиуде республикада 6856 адам туугъанды, 5306 инсан ауушханды, 2019 жылда январь-август кезиуде -6548 адам туугъанды, 4893 инсан ёлгенди.

Бу кезиуде 2151 жангы юйюр къуралгъанды, ол а 2019 жылда январь-август кезиуде болгъанындан 20,6 процентге азды. Бу кезиуде 1404 юйюр чачылгъанды - 11,3 процентге аз. Орта эсеп бла республикада 2020 жылда январь-август кезиуде 1000 жангыдан къуралгъан юйюрден 652 чачылгъанды. 2019 жылны бу кезиюнде – 584 юйюрю.

КЪАБМАЛКЪСТАТ.

Акция

Агъачланы жангыдан къурау – тамблагъы кюннге ышаныу

Бизни республика «Агъачланы сакълайыкъ» деген Битеуроссей акциягъа къошулгъанды. Ол «Экология» миллет проектни чеклеринде бардырылады. Бу ишни кезиуюнде Нальчикде Хорламны паркыны тийресинде алгъаракъда юч жюз эмен, кюйрюч, юрге эм къоз терекчик орнатылгъанды. Аланы «Каббалкеспитомник» учреждение бергенди.

Акциягъа КъМР-ни Табийгъат байлыкъла эмда экология министерствосуну келечилери эм башчысы Шауаланы Илиас, районлада агъач мюкленги эмда республикада агъачлагъа къарауллукъ этген ведомствону ишчилери, КПРФ-ни эмда ветеранланы «Боевое братство» Битеуроссей жамауат организациясыны регионда бёлюмлерини келечилери, дагъыда волонтёрла къатышхандыла.

Аны бла чекленип къалмай, акция жуукъ кезиуде Черек районда да ётеррикди. Анда Жемталаны къатында агъач мюкленде кёп къалмай 33 гектарда кюйрюч, юрге, акация эмда гледичия терекчикле орнатыллыкъдыла. Битеу да 98,4 минги.

Министерствода айтханларыча, агъачланы сакълаугъа «Экология» миллет проектде уллу магъана бериледи. Аны хайырындан къырылгъан эмда кюйген агъачланы жангыдан къураргъа, от тюшюуден салынган хатаны уа юч кереге азайтыргъа умут этиледи. Республикада акция бу айны ахырына дери бардырыллыкъды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ФУТБОЛ

Ахыр юч матчда – бир бири ызындан хорламла

Россейни футболдан «Олимп» биринчилигини 14-чю турунда «Спартак-Нальчик» Туапсе шахарны командасы бла тюбешгенди.

«Туапсе» жаш, алыкъа тынгылы кюч жыймагъан клубду. Турнир таблицада биз жетинчи жердебиз, ала уа эм аны ахыр тизгининде орналгъандыла. Футболда эсепни къаллай боллугъун алгъадан билир амал жокъду, алай къаршчы командадан эсе спартакчыла сынамлыракъ, къарыулуракъ да болгъанлары себепли бу матчда аладан жангыз да хорлам сакъланнганды.

Нальчикчилени къауумларында Антипов, Тебердиев, Ольмезов, Оразаев, Шумахов, Кадыкоев, Хачиров (Дзамихов, 76), Бакснаков (Малкандуев, 86), Паштов, Богатырев, Хутов ойнагъандыла, запасда Б.Шогенов, Миндадзе, Торосян ойнагъандыла. Б.Шогенов, Миндадзе, Торосян запасда тургъандыла.

«Туапсени» санында майданнга Хамхоев, Оболенцев, Балаев, Филиппиди (Никулин, 57), М.Деменко, Туник (Трифонов, 63), Запорожцев (Н.Давыдов, 89), Ковалевский (М.Гамзатов, 63), Цканьян, И.Кудряшов, З.Ахкильгов чыкъгъандыла, запасда кезиулерин Телятников, Ящина, Наниев, Кривовяз сакълагъандыла. Судьяланы къуллукъларын Сергей Смирнов (Кисловодск), Владимир Фалов (Москва), Артур Сухарев (Ярославль) толтургъандыла. Валерий Булыгин (Волгоград) матчны инспектору болгъанды.

Кертиси бла да, «Спартак» ышаныуубзну алдамагъанды. Биринчи такъыйыкъалада окъуна бизникилеге гол урургъа амал чыкъгъанды. Алай штрафнойдан келген топну «Туапсени» вратары тыйгъанды. Кёп да мычымай, эсепни Алан Хачиров ачханды – къаршчы команданы къоруулаучулары, голкиперлери да бир жанында болгъандыла, алай бла аланы къабакълары къалауурсуз къалгъандыла.

Алан, бу кезиучюкню марагъанча, топну тыйгъыучыз-чурумсуз къабакълагъа кийиргенди. Экинчи голну Алихан Баксаноков къошханды. Ахырында уа Багъатырланы Альберт, топну майданны арасындан атып, ючюнчю голну ургъанды. Алай бла биринчи тайм ахшы бошалгъанды, ол угъай, футболчула топну тенгизге окъуна атып ийгендиле. Матчны экинчи кесегинде эсепни 4:0 биягъы Хачиров жетдиргенди.

Биринчиликни кюзде кесегинде «Спартакны» эки оюну къалгъанды -"Машук-КМВ" эм Таганрогну "Форте" клубу бла. «Машук» бла ол 14 ноябрьде кесини майданында тюбеширрикди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

«Олимпни» турнир таблицасы

№	Клуб	И	В	Н	П	М	О
1	Кубань Холдинг	14	10	2	2	27:9(18)	32
2	Легион-Динамо	14	9	5	0	32:7(25)	32
3	Кубань	14	10	1	3	36:15(21)	31
4	СКА Ростов-на-Дону	13	8	1	4	25:15(10)	26
5	Черноморец	13	8	2	3	19:9(10)	26
6	Анжи	13	6	4	3	23:15(8)	22
7	СПАРТАК-НАЛЬЧИК	13	6	3	4	23:17(6)	21
8	Форте	13	5	3	5	23:15(8)	18
9	Динамо-Ставрополь	13	5	2	6	18:18	17
10	Машук-КМВ	13	5	2	6	19:23(-3)	17
11	Махачкала	13	4	3	6	16:23(-7)	15
12	Дружба	13	5	4	6	15:28(-13)	15
13	Краснодар 3	13	4	2	8	19:28(-8)	14
14	Биолог-Новокубанск	13	3	2	8	20:26(-6)	11
15	Интер	13	2	2	9	13:37(-24)	8
16	Ессентуки	14	3	2	9	17:30(-13)	8
17	Туапсе	13	1	1	11	13:37(-24)	4

ЖКХ

Жашау журтлада суу нек тыйылады?

Адамланы юйлерине келген таза сууну бирде законсуз тыяргъа да боллукъдула. Алай болса, не этерге кереклисин КъМР-ни Тарифле эмда жашау журтлагъа надзор этиу жаны бла къырал комитетинде ангылатадыла.

Суу бла жалчытыучу компания план бла белгиленнген ремонт ишлени хайыранлыучулагъа аллындан окъуна билдирмей бардырыргъа эркин тюйюлдю. Кёп фатарлы юйледе жашагъанлагъа аны аллында билдириу къагъыт тагъаргъа керекдиле. Алай этилсе, адамланы аш хазырларча неда абери жуурча суу алып къояргъа заманлары боллукъду.

Сууну болмагъан борчла ючюн тыяргъа жарамайды. Адамны тёлериги бар эсе уа, аны юсюнден эмда борчну жабарча неллай бир заман къалгъанын да билдиррирге керекдиле.

Бир бек уллу сыйтау болмай, сууну тыяргъа неда аны басымын азайтыргъа жарамайды. Бу жаны бла не тюрлю тыйгъыч болса да, адамла аны юсюнден билиргe эркиндиле.

Кезиулю ремонт ишлени энчи регламенти барды. Аланы тындыргъандан сора суу бла олсагъат жалчытып башларгъа тийишлиди. Ол кёп заманны келмей турса уа? Анга жууаплы юйню жумушларына къарагъан управляющий компанияды. Система ишлеп башлагъандан сора ол сууну тыяргъа эркин тюйюлдю. Сууукъ суу жокъ эсе, водоканалгъа, сагъынылгъан компаниягъа неда ТСЖ-гъа сёлеширрге боллукъду.

ЭСГЕРТИУ

Счётчигизни тинтиуге бере эсегиз

Быйыл 24 сентябрьде «Тергеулени бирлигин жалчытыуну юсюнден» деген жангыртылгъан 102-ФЗ номерли Федерал закон кюч алгъанды. Анда бытовой счётчиклени кёрюзтюулерини тюзлюгюн тохташдырыу бла байламлы тинтиулеге излемлени юсюнден айтылады, дегендиле КъМР-ни Тарифле эмда жашау журтлагъа надзор этиу жаны бла къырал комитетинден.

Алагъа тийишлиликде энди (юридический жаны бла) тюзге Росстандартны бирикген реестринде электрон жазылыу саналады. Хайыранлыучула сюе эселе, алагъа къагъыт свидетельство да берилликди, алай аны сагъынылгъан жаны бла кючю уа боллукъ тюйюлдю.

Дагъыда бир эсгертиу: счётчик тинтилгенини юсюнден информацияны ол реестрге жаланда аккредитацияны ётген специалистле тюшюрюрге эркиндиле. Аккредитацияны кимле ётгенлерин эмда Росстандартны реестрине информацияны ким салыргъа эркин болгъанын Росаккредитацияны сайтына кирип билиргe боллукъду. Ведомствода счётчикни тинтиуге берирни аллында ары къарагъргъа чакъырадыла. Иш этилгенден сора сагъынылгъан реестрге кирип, ары информация жиберилгенин билиргe боллукъду.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Прокуратура

Урунуу эркинликле сакъланмагъандыла

Урван районну прокуратурасы урунуу эркинликлеге бузукълукъланы ачыкълагъанды. Надзор ведомствону къуллукъчулары КъМР-де урунууну къырал инспекциясы бла бирге районда организацилада урунуу законла къалай толтурулгъанларын сюзгенديле.

Ачыкъланнганыча, 13 организацияда айлыкъ заманындан кеч тёленеди. Аны бла бирге къоркъуулу, заранлы ишчи жерлеге алыннган кезиуде тийишли окъутуу, инструктаж бардырылмагъаны, стажировка, къоркъуусузлукъну журукълары жаны бла экзаменле къуралмагъанлары да белгили болгъанды.

Бу шартла бла байламлы районну прокуратурасы РФ-ни Административ бузукъулукъланы кодексини 5.27-чи статьясыны эмда 5.27.1-чи статьясына кёре административ ишле ачханды. Башхача айтханда, предприятияланы оноучулары урунуу законлагъа эм башха праволу документлеге бузукъулукъла этгенлери, урунууну сакълау жаны бла низамны толтурмагъанлары ючюн терсленедиле.

Алай бла организацияланы къуллукъчулары урунуу законла сакъланмагъанлары ючюн жууапха тартыллыкъдыла. Алагъа 250 минг сомдан аслам тазир салыныргъа боллукъду. Районну прокуратурасы тинтиуледен сора 13 эсгертиу чыгъаргъанды. Бузукъулукъла къалай кетерилликлери эмда эсгертиуле тамамланнганлары районну прокуроруну контролюндадыла.

СЛЕДСТВИЕ КОМИТЕТ

Эсгертмени бузгъан тутулгъанды

Май районда совет аскерчилени скверинде Уллу Ата журт урушну жылларында жоюлгъан аскерчилени эсгертмесине сыйсызлыкъ этилгени бла байламлы ачылгъан уголовный иш тинтилип бошалгъанды.

РФ-ни Следствие комитетини Май районда районла аралы бёлюмюню къуллукъчулары Россейни УК-сыны 214-чю статьясыны 1-чи кесегине кёре (вандализм) ачылгъан терслеу материалланы тинтгенديле.

Следствияны оюмуна кёре, 1999 жылда туугъан жаш адам быйыл 1 октябрьде Александровская станицада "Александровский ара солуу паркда" эсирип, жамауатха сыйсызлыкъ этe, аны бузукълукъ иши халкъны чамландырлыгъын ангылай, аякълары бла эсгертмени ургъанды. Алай бла аны бир кесегин сындырып, жерге аудургъанды. Уголовный иш сюдню къарауууна берилгенди.

САКЪЛЫКЪ

Хыйлачыланы ыргъакъларына тюшмегиз

Бир кюнню ичинде хыйлачыла республиканы инсанларын алдап, эки жюз минг сом къоллу болгъандыла. Республиканы полициячылары аманлыкъчыланы тохташдырыу жаны бла мадарла толтурадыла эмда инсанланы финанс операцияла бардыргъан кезиуде сакъ болургъа чакъырадыла.

Право низамны сакълаучула танымагъан адамланы сёзлерине ийнанмазгъа кёп кере чакъыргъанларына да къарамай, бирле хыйлачыланы "ыргъакъларына" тюшедиле. Сёзге, жаланда бир кюнню ичинде нальчикчиле эм чегемли дистанцияны халда этилген аманлыкъгъа тюбегендиле.

Нальчикде 2-чи номерли УМВДгъа 23-жыллыкъ жаш адам келгенди. Аны айтханына кёре, 6 ноябрьде социальный сетьде биринде ол кесине керекли товарны кёргенди эмда аны сатып алыр мурат бла 14, 9 минг сомну ийгенди. Ахча тюшгенлей, сатыучу тас болуп къалгъанды, товар а анга жетмегенди.

29-жыллыкъ тиширыу полициячылагъа социальный сетьледе танышы анасы авариягъа тюшгенини, анга багъалы операциягъа ахча керек болгъаныны юсюнден билдириую кёргенди. Ол анда басмаланнган счётха 40 минг сомну ийгенди. Ахча кеттенден сора уа тиширыу танышыны социальный сетьде бетин хыйлачыла бузгъанларын, билдириу ётюрюк болгъанын ангылагъанды.

Чегем райондан 56-жыллыкъ эр кишини телефонуна бир белгисиз адам сёлешгенди. Ол аны банк счётундан ким эсе да ахчасын урларгъа кюрешеди деп алдагъанды. Бу сылтау бла ол анга потребитель кредит алыргъа, жангы банк карта къураргъа керекди, дегенди. Хыйлачыланы айтханларын эте, эр киши 147,8 минг сомну кредитге алгъанды эмда бу ахчаны хыйлачыны банк картасына ётдюргенди.

Бу шартла бла байламлы полициячыла РФ-ни УК-сыны 159-чу статьясыны 2-чи кесегине кёре уголовный иш ачылгъанды (хыйлачылыкъ, улуу кюранчы салып). Быллай амалнлыкъ этгенни эркинлиги беш жылгъа сыйырылырыгъа боллукъду.

Бузукъчуланы ачыкълау жаны бла мадарла толтуралдыла.

Полициячыла республиканы инсанларын танымагъан адамланы сёзлерине ийнанмазгъа, банк операцияла бардырмазгъа, сакъ болургъа чакъырадыла. Хыйлачыланы аманлыкъларына тюшген эсегиз, мычымай, полициячылагъа билдиригиз.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Бушуулаными

Къайгъы этдирген соруулары бызыз бла аны аллына келгенбиз

Хурметли шуёхла, коллегала!

Документли эм оюн киноланы режиссёру, аслам китапны эм фильмлени автору, «Россейни алтын къанаты» саугъаны лауреаты Владимир Халидович Вороков жашаудан кеттени бла байламлы жууукъларына-ахлуларына, къарындаш Къабарты-Малкъарны жамауатына жюргебизни терининден жарсыгъаныбызны билдиребиз.

Ол кёп жылланы КъМР-ни Культура фондуна башчылыкъ этe, Шимал Кавказны халкъларыны тарыхларына, маданиятларына, искусстволарына магъаналы къошумчулукъ этип тургъанды. Аны чыгъармачылыгъында кюйматлы жерни тыш къыраллы жерлешлерибизни тарыхлы къадарлары аладыла.

Абхазияны халкъыны къыйын жылларында эм уруш бошалгъан кезиуде Владимир Халидович бизни къыралгъа хапар билдириу жаны бла болушлукъ этип тургъанды. Абхазияны маданият къуллукъчулары, чыгъармачылыкъ интеллигенциясы къайгъы этдирген соруулары бла аны аллына келгендиле. Владимир Вороков Нальчикде Абхазияны маданият арасын къураугъа ахшы кёзден къарагъанын да билебиз. Аны бла бирге ол башламчылыкъгъа не жаны бла да болушлукъ этгенди.

Маданиятны айтхылы келечисини, къарындаш Къабарты-Малкъарны жамауат къуллукъчусуну юсюнден жарыкъ эсгериуле жюреклерибизде ёмюрлеге сакъланырыкъдыла.

Владимир ЗАНТАРИА,
поэт, публицист, филология илмуланы доктору, Абхазияны Илмуда академиясыны академиги, Д.И. Гулиа атлы къырал саугъаны лауреаты
Виталий ДЖЕНИЯ,
Абхазияны Суратчыларыны союзуну председатели, Д.И. Гулиа атлы къырал саугъаны лауреаты
Эльвира АРСАЛИЯ,
искусствовед, Абхазияны Суратчыларыны союзуну кёрмюч залыны таматасы, Д.И. Гулиа атлы къырал саугъаны лауреаты.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары эм КъМР-ни Парламентини Аппаратыны келечилери КъМР-ни Парламентини Урунуу, социал политика эм саулукъ сакълау комитетини председетели **КАЖАРОВ Хусейн Хамидовичге** аны анасы **КАЖАРОВА Лидия Жандиевна** дуниясын алышханы бла байламлы уллу бушуу этип къайгъы сёз бередиле.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редакторну орунбасары
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АТТАЛАНЫ Жамал (баш редактор)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу - 42-37-94.
Энчи корреспондент - 42-68-72.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторпадан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм аслампы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а
Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34
Газет айлыкъгъа юч кере чыгъады - геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляланы Валентина (1,2-чи бетле), Баллиланы Феруза (3,4-чю бетле) - корректорла.
Тиражы 1261 экз. Заказ № 2369
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru